

VIER NIEUWE WENKVLIEGJES VOOR NEDERLAND (DIPTERA: SEPSIDAE)

Elias de Bree

Wenkvliegjes hebben een mierachtig uiterlijk en vallen op doordat ze met wapperende vleugels over bladeren lopen. Daar danken ze ook de Nederlandse naam aan.

Veel soorten hebben een opvallend zwart vlekje in de vleugel. Deze vliegengroep is in Nederland vrij goed bestudeerd. Het is dan ook opmerkelijk dat onder andere bij onderzoek aan de fauna van kadavers van ree en wild zwijn maar liefst vier nieuwe wenkvliegjes voor ons land zijn aangetroffen. Hiermee komt het totaal aantal soorten op de Nederlandse lijst op 27.

INTRODUCTIE

Tijdens een onderzoek naar karkassen van ree *Capreolus capreolus* en wild zwijn *Sus scrofa* in 2016 werden vele bijzondere en voor Nederland nieuwe soorten vliegen gevonden. Daaronder waren drie nieuwe soorten wenkvliegjes (familie Sepsidae) voor onze fauna. Daarnaast werd met een malaiseval een vierde nieuwe soort gevangen. De Sepsidae zijn met 44 soorten in Europa een relatief kleine vliegengroep (Pont & Meier 2002). In Nederland is deze groep vrij goed bestudeerd (Van der Goot 1985a, 1985b, 1986, 1989) en tot nu waren er 23 soorten bekend (Beuk & Van der Goot 2002). In dit artikel worden vier nieuwe soorten aan de lijst toegevoegd.

HERKENNING

Sepsidae zijn te herkennen aan hun slanke, mierachtige uiterlijk, vaak met een donker stipje in de vleugel (fig. 1). De meeste soorten vallen op doordat ze driftig heen en weer wapperen met hun vleugels, vandaar de Nederlandse naam. Mannetjes hebben opvallende vervormingen aan de poten. De voordijen en soms -schenen zijn bezet met grote stekels en zijn soms sterk gekromd. De achterscheen heeft een geurklier (osmeterium), zichtbaar als donkere vlek op de buitenkant van de scheen. Met het verschijnen van de monografie over de Europese fauna (Pont & Meier 2002) werd het goed mogelijk om wenkvliegjes op naam te brengen. Op Sepsidnet zijn bovendien foto's van alle Nederlandse soorten te vinden,

waardoor het identificeren tot soortniveau betrekkelijk makkelijk is geworden (Sepsidnet 2013).

Al het materiaal bevindt zich in de collectie van de auteur.

Figuur 1. Habitus van een wenkvlieg: *Sepsis punctum*. Wageningen. Foto Dick Belgers.

Figure 1. Habitus of a scavenger fly: *Sepsis punctum*. Wageningen. Photo Dick Belgers.

Figuur 2. *Meroplius fukuharai*, mannetje. Veluwezoom.
Alle overige foto's Elias de Bree.
Figure 2. *Meroplius fukuharai*, male. Veluwezoom.
All other photos Elias de Bree.

Figuur 3. Vindplaatsen van *Meroplius fukuharai* in Nederland.
Figure 3. Records of *Meroplius fukuharai* in the Netherlands.

Meroplius fukuharai (Iwasa, 1984)

Gelderland Velp, Nationaal Park Veluwezoom, AC 197,69-448,01, 24.VIII.2016, 28 ♂, 2 ♀, E. de Bree, sleepnet; Ede, Planken wambuis, AC 183,45-450,97, 5.IX.2016, 1 ♂, E. de Bree, malaiseval met karkas van ree *Capreolus capreolus*.

Herkenning

Meroplius fukuharai is een van de weinige Europese Sepsidae die geen postocellaire setae bezit. Vanwege het ontbreken van deze setae wordt de soort ook wel in het genus *Xenosepsis* Malloch, 1925 geplaatst. Wij volgen hier Pont & Meier (2002) en plaatsen de soort in het genus *Meroplius* Rondani, 1874. De poten zijn gedeeltelijk felgeel (fig. 2). Het mannelijke genitaal is zeer kenmerkend.

Verspreiding

De soort is beschreven uit Japan en is in Azië ook bekend van China en Zuid-Korea. In Rusland is *M. fukuharai* gevonden van het oosten tot aan Moskou. Pont & Meier (2002) melden de soort in

Europa van Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland, Tsjechië en Slowakije. Ze merken op dat het hierbij wellicht om een recente immigrant gaat. De eerste vermelding voor Europa komt van Gallis (1994), een serie exemplaren gevangen op een kadaver van een kalf in 1992 te Gironde, Frankrijk. Daarna werd de soort gemeld van Roemenië (Iancu & Purcarea 2015), Spanje (Díaz-Martín & Slañoña-Bordas 2015) en Zweden (Hellqvist 2013). De soort heeft zich in rap tempo over heel Europa weten te verspreiden. Onduidelijk blijft of de soort Europa op eigen kracht heeft bereikt of dat ze door de mens is geïntroduceerd.

Nederland

In Nederland aangetroffen in een malaiseval geplaatst over het karkas van een ree op Oud-Reemst, Planken Wambuis. De val stond in de schaduw langs een akkerrand. De meeste exem-

plaren zijn aangetroffen op de overblijfselen van wild zwijn op een open plek aan de rand van gemengd bos in Nationaal Park Veluwezoom. In 2007 werd de soort ook al in Nationaal Park Veluwezoom aangetroffen (mond. med. H. Huijbregts) (fig. 3).

Gedrag

De dieren verzameld in Nationaal Park Veluwezoom vertoonden niet het typische Sepsidae-gedrag waarbij de vliegjes op een beperkt oppervlak lopen te wapperen met hun vleugeltjes. De dieren renden in een rechte lijn zeer snel van karkas naar karkas. Daarbij werd sporadisch met een enkele vleugel gewapperd. Tijdens zo'n sprint legden die vliegjes enkele meters af. Bij gevaar kropen de vliegen onmiddellijk onder botten en ander materiaal. Enkele mannetjes vertoonden territoriaal gedrag rond plekken met veel vloeibaar weefsel. Ze liepen driftig heen en weer waarbij ze af en toe met een vleugel wapperden. Op de overblijfselen van het karkas werd ook een copula waargenomen. Ook in Tsjechië is dit waargenomen (Oleksakova et al. 2016).

Biologie

Vrijwel alle meldingen in Europa komen van karkassen van dode zoogdieren. Alleen in Berlijn werd de soort gevangen en opgekweekt uit kippenmest (Pont & Meier 2002). In Japan werd *M. fukuharai* gevangen op uitwerpselen van varken (Iwasa 1984). Oleksakova et al. (2016) melden dat het om een 'zomersoort' gaat die zij in Tsjechië vangen vanaf half juli en niet eerder. In de rest van Europa gevangen vanaf mei tot in september (Pont & Meier 2002).

Nemopoda speiseri (Duda, 1926)

Flevoland Bant, Kuinderbos, AC 183,28-533,52, 25/27.V.2016, 1 ♀, E. de Bree, malaiseval met karkas van ree *Capreolus capreolus*.

Figuur 4. *Nemopoda speiseri*, man. Kuinderbos.
Figure 4. *Nemopoda speiseri*, male. Kuinderbos.

Herkenning

Een grote wenkvlieg (fig. 4), zeker in vergelijking met de in Nederland zeer algemene genusgenoot *Nemopoda nitidula* (Fallén, 1820). Pont & Meier (2002) geven voor *N. speiseri* een vleugellengte op van 4,4-4,9 millimeter in tegenstelling tot de 2,7-4,3 millimeter voor *N. nitidula*. Bij *N. speiseri* ontbreken de postpronotale, orbitale en buitenste verticale borstels, waarmee de soort zich onderscheidt van de twee andere soorten in het genus *Nemopoda* Robineau-Desvoidy, 1830. Onder andere Ozerov (2003) plaatst de soort daarom in *Pseudonemopoda* Duda, 1926, het genus waarin de soort origineel beschreven is. Wij houden Pont & Meier (2002) aan, die de soort in het genus *Nemopoda* plaatsen. Het genitaal heeft een zeer kenmerkend uitsteeksel op de surstyli.

Verspreiding

In Europa is *N. speiseri* bekend uit Duitsland, Finland, Litouwen, Tsjechië, Slowakije en Zweden (Pont & Meier 2002). Het lijkt een soort uit noordelijke en bergachtige streken en het is dan ook een verrassing dat de soort opduikt in het Kuinderbos en op de Veluwe.

Figuur 5. Vindplaats van *Nempoda speiseri* in Nederland.

Figure 5. Record of *Nempoda speiseri* in the Netherlands.

Nederland

In Nederland is *N. speiseri* gevangen in de struiklaag van een vochtig gemengd bos in het Kuinderbos. Het exemplaar is verzameld met een malaiseval waaronder de karkassen van twee reeën waren geplaatst. In 2007 ook in Nationaal Park Veluwezoom aangetroffen (mond. med. H. Huijbregts) (fig. 5).

Gedrag

Van mannetjes is bloembezoek bekend (Pont & Meier 2002). Verder is er niets over gedrag bekend.

Biologie

Alle literatuur wijst erop dat *N. speiseri* een soort van zoogdierkarkassen is. Larven zijn gevonden in de karkassen van kleine zoogdieren (Pont & Meier 2002). De vliegtijd loopt van juni tot in augustus.

Figuur 6. *Themira gracilis*, man. Kuinderbos.

Figure 6. *Themira gracilis*, male. Kuinderbos.

Themira gracilis (Zetterstedt, 1847)

Flevoland Bant, Kuinderbos, AC 183,28-533.52, 23/25.v.2016, 1 ♂, E. de Bree, malaiseval met karkas van ree *Capreolus capreolus*; Idem, 16/24.vii.2016, 1 ♂.

Herkenning

Themira gracilis valt binnen het genus *Themira* op doordat bij de mannetjes de poten niet sterk gemodificeerd zijn. Daarnaast is het gezicht opvallend licht, evenals de coxa en voorste tibia (fig. 6). Het genitaal met zijn asymmetrische surstyli maakt de soort makkelijk herkenbaar. Zowel Pont & Meier (2002) als Ozerov (2003) geven een goede tekening van het genitaal.

Verspreiding

In Europa verspreid maar overal zeldzaam: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Groot-Brittannië, Hongarije, Italië, Litouwen, Oostenrijk, Noorwegen, Roemenië, Slowakije, Zweden en Zwitserland (Pont & Meier 2002).

Nederland

In Nederland gevangen in de struiklaag van een vochtig gemengd bos in het Kuinderbos (fig. 7). De exemplaren zijn verzameld met een malaiseval die boven de karkassen van reeën was geplaatst. In de literatuur komt geen duidelijke habitatvoorkeur naar voren. De soort is gevangen

Figuur 7. Vindplaats van *Themira gracilis* in Nederland.

Figure 7. Record of *Themira gracilis* in the Netherlands.

in bos, naast een beek, in bergweides en veen tot op maneges (Pont & Meier 2002). In Duitsland gevangen in paardenweiden, bos en een grind-groeve (Stuke 2005).

Gedrag

Over het gedrag is niets bekend.

Biologie

Themira gracilis is gevangen op paardenmest en karkassen van zoogdieren. Gezien de verschillende substraten en vele uiteenlopende biotopen is het niet duidelijk waarom de soort overal zeldzaam is. De vliegtijd loopt van juni tot in augustus.

Sepsis nigripes (Meigen, 1826)

Gelderland Leuvenum, Hulshorsterzand/Zuiderbosch, AC 179-482, 22.V.-05.VI.2016, 1 ♂, R. Keteelaar, det. E. de Bree.

Status

Lange tijd is er onduidelijkheid geweest over de soortstatus van *Sepsis nigripes*. Collin (1910), Zuska (1970) en Pont (1979) beschouwden de soort als synoniem van *Sepsis flavimana* Meigen, 1826, Becker (1902), Duda (1926) en Hennig (1949) als soort. Pont & Meier (2002) toonden aan dat *S. nigripes* duidelijk te onderscheiden is aan de hand van de mannelijke genitalia. Rohner et al. (2014) bevestigden dit met genetische data.

Herkenning

De soort lijkt zeer sterk op de andere soorten binnen het genus *Sepsis*. Alleen de mannetjes zijn makkelijk te herkennen aan voorpoot en genitaal. Beide geslachten zijn te herkennen doordat de verticale borstels ruim binnen de bestuiving staan. Bij de nauw verwante *S. flavimana* en *S. biflexuosa* Strobl, 1893 staan de verticalen aan de rand van de bestuiving. Bovendien is de soort ook klein in verhouding met de vertegenwoordigers van het genus *Sepsis*. Alleen *S. duplicata* Haliday, 1838 is van dezelfde grootte, met een vleugellengte van rond de 2 mm. Het Nederlandse exemplaar heeft een vleugellengte van minder dan 2 mm.

Bij het bestuderen van het genitaal lijkt de surstylus in eerste instantie niet zo lang en stomp. Dit komt omdat deze naar binnen krult en daarmee tegen de andere surstylus aankomt. Daarom bekijkt men het genitaal het beste vanaf boven, zo is de lengte lastiger in te schatten maar de subtiele punt beter te zien.

Verspreiding

In Europa is *S. nigripes* gevonden in Denemarken, Duitsland, Groot-Brittannië, Finland, Hongarije, Oostenrijk, Polen, Zweden en Zwitserland. Daarbuiten in het Palaearctisch gebied in Japan, Mongolië en Rusland. Overal zeldzaam (Pont & Meier 2002, Rohner et al. 2014).

Nederland

Van der Goot (1985b) schrapt *S. nigripes* van de Nederlandse lijst, zonder verdere toelichting.

Figuur 8. Vindplaats van *Sepsis nigripes* in Nederland.
Figure 8. Record of *Sepsis nigripes* in the Netherlands.

In Beuk & Van der Goot (2002) staat de soort als ‘doubtful species’ genoemd, ook zonder toelichting. Hier wordt aangetoond dat de *S. nigripes* wel degelijk in ons land voorkomt. De soort werd gevangen met malaiseval op een door schapen begraaide kapvlakte bij Leuvenum (fig. 8). In het buitenland heeft de auteur de soort gevangen met een malaiseval in grasland met daaronder het kadaver van een slang. In de literatuur is weinig te vinden over de habitatvoorkeur. Er is alleen bekend dat *S. nigripes* in alpiene weides is gevangen (Rohner et al. 2014).

Gedrag

Er is niets bekend over het gedrag.

Biologie

De soort is gekweekt uit ganzenpoep en koeienmest (Pont & Meier 2002).

DISCUSSIE

Met de vier hier gemelde soorten komt het aantal uit Nederland bekende soorten op 27, een aantal vergelijkbaar met Duitsland en Engeland. *Meroptilius fukuharai* is de meest opmerkelijke toevoeging. Deze soort breidt zich razendsnel uit over Europa. *Meroptilius minutus* (Wiedemann, 1830) is juist sterk afgenomen, zeker in Noordwest-Europa (Van der Goot 1986, Stuke 2005). Van der Goot speculeert dat verbeterde hygiëne van de mens door aanleg van riolering een rol speelt. In Centraal- en Zuid-Europa is *M. minutus* recent samen met *M. fukuharai* gevangen op kadavers van zoogdieren (Oleksakova et al. 2016).

De overige drie soorten lijken al langere tijd in ons land voor te komen, maar waren tot op heden onontdekt.

Twee soorten zijn nog te verwachten in Nederland. *Sepsis luteipes* Melander & Spuler, 1917, bekend uit Duitsland en Groot-Brittannië is een tweelingsoort van *S. punctum* (Fabricius, 1794) en *S. violacea* Meigen, 1826. Daarnaast moet *Zuskmira inexpectata* Pont, 1987 zeker in Nederland te vinden zijn. Deze soort is bekend uit Finland en Zweden en recent gevonden in Duitsland (Stuke 2005). Het is een soort die alleen gevangen wordt op paardenmest van april tot in juli. Omdat de soort niet opvliegt bij verstoring is ze makkelijk te missen (Ang et al. 2015).

DANKWOORD

Dank aan de medewerkers van Natuurmonumenten, Robert Ketelaar voor het leggen van contacten en beschikbaar stellen van malaisevalmateriaal, Andre ten Hoedt voor toestemming om te verzamelen in Nationaal Park Veluwezoom, Han ten Seldam voor toestemming om te verzamelen met een malaiseval in de Planken Wambuis en deze val van dood wild te voorzien. Harco Bergman van Staatsbosbeheer wordt bedankt voor toestemming om te verzamelen met een malaiseval in het Kuinderbos en deze val van dood wild te voorzien. Dank ook aan

Hans Huijbregts voor het delen van vangst-informatie. Het onderzoek op het Hulshorsterzand, waar *Sepsis nigripes* is aangetroffen, is uitgevoerd in het kader van het LIFE project 'Wuthering Heaths' en financieel mogelijk gemaakt door de Europese Unie, Provincie Gelderland en Natuurmonumenten.

LITERATUUR

- Ang, Y., P.T. Rohner, R. Meier 2015. Across the Baltic: a new record for an enigmatic black scavenger fly, *Zuskamira inexpectata* (Pont, 1987) (Sepsidae) in Finland. – Biodiversity Data Journal 3, e4308: 1-10.
- Becker, T. 1902. Die Meigen'schen Typen der sogen. Muscidae acalyptrae (Muscaria holometopa) in Paris und Wien. – Zeitschrift für systematische Hymenopterologie und Dipterologie 2: 209-256.
- Beuk, P.L.Th. & V.S. van der Goot 2002. Family Sepsidae. – In: Beuk, P.L.Th. (red.), Checklist of the Diptera of the Netherlands. KNNV Uitgeverij, Utrecht: 255-257.
- Collin, J.E. 1910. Additions and corrections to the British list of Muscidae acalyptratae. – Entomologist's Monthly Magazine 46: 173-178.
- Díaz-Martín, B. & M.I. Slaña-Bordas 2015. Arthropods of forensic interest associated to pig carcasses in Aiako harria natural park (Basque country, northern Spain). – Ciencia Forense 12: 207-228.
- Duda, O. 1926. Monographie der Sepsiden (Dipt.). 1. – Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien 39: 1-153.
- Gallis, R. 1994. *Xenosepsis fukuharai* Iwasa, espèce nouvelle pour la France (Diptera, Sepsidae). – Entomologiste 50: 146.
- Goot, V.S. van der 1985a. De Sepsidae van Nederland, 1856-1984 (Diptera) 1. Literatuur van de Nederlandse fauna en de determinaties van voor 1939. – Entomologische berichten 45: 139-144.
- Goot, V.S. van der 1985b. De Sepsidae van Nederland, 1856-1984 (Diptera) 2. 2. Mijn eigen determinaties, enkele gevolgtrekkingen daaruit en enige vergelijkende aantekeningen van de Belgische fauna. – Entomologische berichten 45: 177-182.
- Goot, V.S. van der 1986. De Sepsidae van Nederland, 1856-1984 (Diptera) 3. Catalogus van de Nederlandse Sepsidae. – Entomologische berichten 46: 1-6.
- Goot, V.S. van der 1989. *Themira biloba* nieuw voor de Nederlandse fauna (Diptera, Sepsidae). – Entomologische berichten 49: 36.
- Hellqvist, S. 2013. [New species in the Swedish Brachycera list from Northern Sweden.] – Entomologisk Tidskrift 134: 111-119. [in Zweeds]
- Hennig, W. 1949. 39a. Sepsidae. – In: Lindner, E. (red.), Die Fliegen der palaearktischen Region, Schweizerbart, Stuttgart: 1-92.
- Iancu, L. & C. Purcarea 2015. First record of *Meropius fukuharai* (Iwasa 1984) (Diptera: Sepsidae) on Romanian territory. – Travaux du Muséum National d'Histoire Naturelle Grigore Antipa 57: 121-125.
- Iwasa, M. 1984. Studies on the Sepsidae from Japan (Diptera) III. On the eleven species of eight genera excluding the genera *Sepsis* Fallén and *Themira* R.-D., with descriptions of a new species. – Kontyû 52: 296-308.
- Oleksakova, T., V. Klimesova, M. Bartak, H. Sulakova 2016. Sepsidae (Diptera) associated with animal and human decomposition in the Czech republic. – Mendelnet 2016: 795-800.
- Ozerov, A.L. 2003. [The Sepsidae (Diptera) of Russia]. – Archives of the Zoological Museum of Moscow State University. [In Russisch].
- Pont, A.C. 1979. Sepsidae. Diptera Cyclorrhapha, Acalyptrata. – Handbooks for the Identification of British Insects 10(5): 1-35.
- Pont, A.C. & R. Meier 2002. The Sepsidae of Europe. – Brill, Leiden. [Fauna Entomologica Scandinavica 37]
- Rohner, P.T., Y. Ang, Z. Lei, N. Puniamoorthy, W.U. Blanckenhorn & R. Meier 2014. Genetic data confirm the species status of *Sepsis nigripes* Meigen (Diptera : Sepsidae) and adds one species to the alpine fauna while questioning the synonymy of *Sepsis helvetica* Munari. – Invertebrate Systematics 28: 555-563.
- Sepsidnet 2013. World Wide Web electronic publication. – Sepsidnet-rmbr.nus.edu.sg. version (05/2013)
- Stuke, J.-H. 2005. Die Sciomyzoidea (Diptera: Acalyptratae) Niedersachsens und Bremens. – Drosera 2005: 135-166.
- Zuska, J. 1970. Zoogeographic aspects of the European fauna of the family Sepsidae (Diptera). – Polskie Pismo Entomologiczne 40: 605-610.

SUMMARY

Four new black scavengerflies for the Netherlands (Diptera: Sepsidae)

In this article four new Sepsidae are reported as new to the Netherlands. *Meroplius fukuharai* was caught on two localities. At one location multiple specimens were observed on the carcass of a swine *Sus scrofa*. With a malaisetrapp placed over the remains of a roe deer *Capreolus capreolus* in the Kuinderbos one male *Nemopoda speiseri* and two males of *Themira gracilis* were caught. The former is clearly associated with carcasses while the latter is a rare species that has been caught in a wide range of situations. *Sepsis nigripes* was considered doubtful for the Dutch fauna (Van der Goot 1985b, Beuk & Van der Goot 2002). One male was caught with a malaisetrapp on the site of a felled forest where sheep were grazing.

E. de Bree
Diependalseweg 4
6813 GE Arnhem
ectemnius@gmail.com